

д.ф.н., проф. Дзьобань О.П., доктор філософії, проф., Мануйлов Є.М.

*Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого» (Україна)*

До проблеми визначення принципів організації системи правового виховання

Головним об'єктом впливу при реалізації системи правового виховання є права свідомість, індивіда, колективу (професійної групи), суспільства в цілому. Історія свідчить, що у всіх державах здійснюється особлива діяльність стосовно розповсюдження переконань про право і правопорядок. Для цього використовуються усі можливі наявні засоби: церква, література, мистецтво, школа (усіх рівнів), друковані засоби та засоби масової комунікації, радіо, телебачення, спеціальні юридичні навчальні заклади.

Для визначення власне сутнісної сторони механізму правовиховного процесу важливо виділити систему принципів, за якою буде здійснюватись вказаний процес, причому зосередимося на їх змістовному аспекті.

Усі принципи можна поділити на дві групи. Перша група – це загальні принципи. Найсуттєвішими з них є наступні. *Принцип об'єктивності*, який принцип означає, що здійснення правовиховної діяльності повинно виходити з урахування реальних можливостей суспільства й держави, а також дійсного стану суб'єкта правовиховного впливу. *Принцип локальності механізму правового виховання*, який зводиться до того, що здійснення правовиховного впливу розповсюджується лише в межах цільового призначення даного механізму. *Принцип конкретності* вимагає чіткого врахування при практичному здійсненні правовиховної діяльності конкретних умов і факторів, які впливають на вирішення завдань у царині правового виховання. *Принцип науковості*, який полягає у тому, що вся правовиховна діяльність має будуватися, виходячи з новітніх досягнень юридичної, психологічної, педагогічної науки, а також потреб суспільної й правової практики. *Принцип*

законності – це система керівних положень та ідей, що визначають природу та місце законності у системі правового виховання. *Принцип гласності*, який є своєрідним досягненням розвитку процесів правової державності й означає доступність для суспільства, а значить – підконтрольність здійснення суб'єктами правовиховної діяльності правовиховних заходів.

Друга група принципів – це організаційно-функціональні принципи, які безпосередньо визначають дієвість і ефективність системи правового виховання. До їх числа можна віднести наступні. *Принцип раціональної організації*, який є особливо важливим, оскільки він стосується передусім організаційних аспектів здійснення правовиховної діяльності. Усе суспільство повинно бути зацікавленим у правовому вихованні його членів, однак правовиховні впливи по відношенню до пенсіонерів, тобто людей з уже сформованим правовим менталітетом, і неповнолітніх, схильних до девіантної поведінки і з несформованим правовим менталітетом, будуть суттєво відрізнятися. *Принцип комплексності й координованості механізму правового виховання*, який передбачає всебічний, комплексний, системний підхід до об'єкта правовиховного впливу, а також урахування усіх зв'язків і відносин між елементами й різними сторонами відповідної системи. Це означає, що лише на основі вивчення якомога повнішої інформації про відповідний об'єкт можливо приймати вірне, об'єктивне рішення про той чи інший аспект правового виховання. Координованість правовиховного процесу являє собою сукупність узгоджених дій суб'єктів правовиховного процесу стосовно виконання правовиховних заходів для досягнення очікуваного результату. *Принцип зворотного зв'язку*, який передбачає, що суб'єкт повинен мати постійну інформацію про ефект, якого вдалося досягти в результаті здійснення тих чи інших правовиховних заходів. Лише за таких умов, коли враховуються помилки й недоліки в ході реалізації правовиховної діяльності й уточнюються способи й засоби їх коригування, механізм правового виховання буде дієвим. *Принцип персоніфікованості*, який передбачає, що при здійсненні правовиховної діяльності суб'єкт повинен виходити з чітко диференційованого підходу до

кожного окремого об'єкта і здійснювати правовиховні заходи орієнтуючись на кожну конкретну ситуацію. *Принцип організації механізму правовиховної діяльності*, який за своєю сутністю є комплексним принципом, оскільки передбачає, з одного боку, при здійсненні правовиховної діяльності раціонально використовувати засоби й прийоми такої діяльності, а з іншого – забезпечення наукового підходу до вирішення завдань у сфері правового виховання. *Принцип підбору й розстановки кадрів*, який завжди мав пріоритетне практичне значення порівняно з іншими, оскільки від вирішення кадрової проблеми повністю залежить ефективність заходів стосовно правового виховання. Правовим вихованням повинні займатися добре підготовлені фахівці, які мають спеціальну юридичну освіту, або такі, що пройшли спеціальну підготовку. На жаль, в Україні сьогодні це одна з найбільших проблем у здійсненні правовиховної діяльності, без вирішення якої реалізація заходів правового виховання буде приречена на невдачу.

Вивчаючи проблему сутності системи правового виховання, перше, на що варто звернути увагу, – це певна сукупність дій (взаємодій) і їх результатів, які мають орієнтуватися на означені вище принципи. Ця сукупність є досить різноманітною за характером, способом здійснення, складом учасників, застосовуваними засобами тощо. Дійсно, діяльнісний вимір суспільства відображає активність людини, яка прагне досягти власних цілей. Діяльність у межах системи правового виховання є способом існування соціального, тобто способом, у який існує суспільство.

Структурний аспект механізму правового виховання утворює внутрішню узгодженість і упорядкованість правовиховної діяльності, спрямованої на формування у суспільстві стійких правових знань, переконань, потреб у правомірній поведінці і, як наслідок – належного рівня правосвідомості й правової культури.

Такими є у загальному ідеальному вигляді основні принципи функціонування системи правового виховання та механізму реалізації цієї системи.